

9. Тягло А. В. Критическое мышление: проблема мирового образования XXI века / А. В. Тягло, Т. С. Воропай // Постметодика. – 2001. – № 3 (35). – С. 19-26.
10. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; редкол.: В. І. Шинкарук (голова). – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
11. Швейцер А. Благоговение перед жизнью: Пер. с нем. / Сост. и посл. А. А. Гусейнов; общ. ред. А. А. Гусейнова и М. Г. Селезнева. – М.: Прогресс, 1992. – 576 с.

Анотація

Стаття присвячена з'ясуванню змісту критичного мислення як суттєвого елемента діяльності людини в сучасному інформаційному суспільстві. Проаналізовано значимість використання студентами інженерно-технічних спеціальностей критичного мислення, що є обов'язковою складовою формування професійної компетентності.

Ключові слова: критичне мислення, професійна компетентність, інформаційне суспільство, освіта.

Abstract

The article focuses on the content of critical thinking as an essential element of activity of a person at the modern information society. The article deals with the analysis of the importance to use critical thinking as a mandatory component of forming professional competence among the students of engineering specialties.

Keywords: critical thinking, professional competence, information society, education.

УДК 172. 1

М. М. Палагнюк
(м. Івано-Франківськ)

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НАФТОГАЗОВИХ КАДРІВ

XX сторіччя показало, що у проблемі відповідальності інженера перед історією та людством слід відрізнити позицію інженера-дослідника від позиції інженера-практика. Однак прогресуюче знелюднення технічної діяльності, на жаль, як зауважує В. Попов «породжує думку, згідно з якою сучасне індустріальне суспільство неминуче формує «інструментально-техніцистський розум» інженерно-технічних працівників» [13,42]. Вітчизняні фахівці відзначають, що інженер з «інструментальним розумом» може діяти як позбавлений гнучкого й нормального людського інтелекту робот, який не зважає на людину й підпорядковує все інтересам техніки та виробництва. Звичайно несправедливо приписувати подібний стиль мислення всьому корпусові інженерів як і те, щоб перекладати на технічних працівників відповідальність політиків та юристів.

У різних формулюваннях і підходах дана проблема відобразилась у працях як західних дослідників, зокрема Н. Аббаньяно, Х. Арентт, Ю. Габермаса, Т. Еріксена,

Г. Ленка, П. Ріккера, А. Тоффлера, так і вітчизняних – М. Громико, І. Девтерова, В.Сгорова, А. Єрмоленка, О.Колесника, В. Лук'янця, А. Миронова, В. Попова, О.Соболь, В.Чуйко та інших.

У сучасному зорієнтованому суспільстві заздалегідь наперед визначені умови та сенс існування людини. Хвилі технічних інновацій породжують відповідні психологічні та соціальні відносини між індивідами та ситуації, в які включені люди-об'єкти. Перспективи розвитку та доля суспільства стають предметом маніпуляції науково-технічної еліти. Як зауважує Н. Аббаньяно, італійський мислитель і основоположник позитивного екзистенціалізму, «людина сьогодні спроможна проектувати майбутнє, завдяки вибору можливостей взятих із минулого». Тому, за словами Н. Аббаньяно, «головним часовим виміром екзистенції є майбутнє, однак не визначене майбутнє, в якому все можливе, а майбутнє обмежене минулим, яке лише дозволяє визначити можливості, які накреслюються» [1,462].

Водночас, як зауважує О. Лосєва, «світ значно роз'єднав людей, посилив закомплексованість, позбавив їх доброти, вніс у світову культуру зерна відчуження, незгоди, призвів людство і світову культуру до трагічної можливості самознищення» [10,154].

В новому трактуванні взаємовідносин людина – техніка – людина стає очевидною «придушуюча» перевага техніки, коли традиційні форми міжособистісного спілкування відходять на другий план. Відповідно до цього руйнується вироблена століттями система встановлення взаємопорозуміння і досягнення згоди. В засобах електронної комунікації найчастіше відбувається викривлення мови, її видозміна, широке включення в неї сленгу. Однак, на думку А.Миронова, «небезпечним є не тільки сам факт подібних викривлень, але їх масовість, розширення соціального середовища користувачів мовного сурогату» [12, 9]. І як наслідок цього наростає стан невизначеності, руйнуються ті основи, завдяки яким можна дещо сприйняти чи не сприйняти, у щось повірити чи не повірити, відбувається різке зниження «критеріальних реєстрів визначеності».

В сучасному світорозумінні електронні технології постали як своєрідне продовження тілесності, як її частковий сурогат. Вони є частковим сурогатом людської тілесності тому, на думку В. Лук'янця, що «здатні виконувати не абсолютно все, а тільки деякий спектр біо-соціальних функцій природної людської тілесності» [11,245]. Тому саме перспектива, у рамках якої стають можливими дедалі «зухваліші» науково-технологічні перетворення інформаційно-гуманітарного середовища існування людини, фундаментальних першооснов життя самої людини, і постає інформаційно-геномною. Отже, в сучасних умовах, коли майбутнє людства перестає формуватися «самовпливом», коли воно значною мірою визначається характером, темпами, масштабами науково-технологічної активності планетарного соціуму, ця актуальність проблеми спричинює виклик людському буттю на планеті. І якщо це правда, що «ми оточені машинами, чиїх дій ми не спроможні передбачити, хоча ми самі їх винайшли й побудували, то це означає, що теоретичні труднощі природничих наук вдерлися в повсякденне життя на найвищому рівні» [2, 280].

Інноваційні технології «можуть не тільки формувати природні задатки людини, перетворюючи їх із віртуальних на реальні, але і формувати нові уміння і навички, новий рівень мислення, що є самим по собі передумовою творчої діяльності людини» [3, 143]. Спостерігаючи свої емоції у відображенні, а точніше, у

проекції різних екранів, вступаючи у комунікацію з різними віртуальними «не-Я», людина в результаті просто перестає відрізняти своє власне, реальне «Я» від віртуального. Користувачі, посаджені за комп'ютери отримали можливість скачувати інформацію з будь-якого питання. Це скачування відбиває у них інтерес і здатність до самостійних відкриттів. Відповідно проблема співвідношення свідомості і реальності для більшості людей уже майже не постає: довіра до екрана призводить до знищення власної ідентичності. Свідомість людини, як зауважує Н. Громико, - «це екранна свідомість, в яку можна постійно втручатися, яку можна штучно розбирати і збирати, вводючи в неї потрібні «ідоли» ринку, театру, площі і т.д.» [4,16].

Сьогодні ми маємо змогу простежити неймовірне зростання кількості сучасних інформаційних технологій, які спроможні влити нестримний і могутній потік інформації в усі ділянки людської психіки. Надзвичайно швидкий розвиток засобів електронної техніки і засобів зв'язку у суспільстві залучили до масової автоматизації різноманітних інформаційних процесів практично усі сфери людської діяльності. Оскільки наступний момент настає так швидко, що стає важко жити в теперішньому, користувач перебуває у ситуації напруженого очікування і намагається хоча б на секунди заглянути в майбутнє, в якому «минуле і майбутнє, як ментальні категорії, перебувають під загрозою тиранії моменту» [7, 13]. Це стає можливим завдяки мережі Інтернет, каналам супутникового зв'язку, електронній пошті, кишеньковим комп'ютерам, які перетворилися на головний генератор особистісного і суспільного прогресу. Сьогодні вони стали основними досягненнями в сфері сучасних інноваційних технологій і надали користувачу переваги, які йому не можуть дати інші джерела інформації.

Новітні засоби зв'язку дозволили об'єднати розрізнені комунікаційні системи в глобальну мережу. Завдяки цьому людина отримала можливість обмінюватися інформацією з усією планетою, не зважаючи на кордони та відстані. Попри численні загрози, які можуть виникнути через Інтернет, слід визнати, що Інтернет, за словами В. Іванова, «як сучасний засіб спілкування є поза конкуренцією, а його регулювання має віддаватися не правовим засобам, а зусиллям самих користувачів, тобто саморегулюванню» [8, 42]. Хоча, будучи одним із символів сьогодення, зауважує О. Колесник, «Інтернет, з одного боку, унаочнює принципи всезагального зв'язку та відповідальності, виступає як структура, що впорядковує хаос, а з іншого – може постати тенетами, в яких легко заплутатися» [9,196].

Зовсім не випадково із становленням інформаційного суспільства пов'язане підвищення вимогливості особистості і значення творчості в її самовизначенні, утвердження гуманістичних і демократичних принципів інформаційними засобами – забезпеченням вільного, індивідуального доступу до інформації. Активне залучення до інформаційного процесу дає можливість особистості не тільки вільно орієнтуватися в інтелектуальному просторі, але й створювати своє особливе, невідчужуване середовище, виступаючи при цьому повноцінним суб'єктом реалізації власного потенціалу. Створення віртуальних особистостей може збагатити людину, розвиваючи в ній здібності пристосування до нових умов, які стосуються роботи, сфери освіти, навичок взаємодії з передовими технологіями. Процес глобальної комп'ютеризації і перетворення всього людства в єдину інформаційну систему може виступити як зазначає, А. Миронов, «могутнім

фактором розкриття творчих потенцій особистості, звільнивши людину, яка працює в природничо-науковій або гуманітарній сфері, в сфері мистецтва, в звичайному житті, від буденної, в деяких випадках формальної праці» [12, 30].

Свобода особистості в умовах її надійної соціальної і правової захищеності і доступність найрізноманітнішої інформації стають головним критерієм сучасної демократії. Умови для повноцінного розвитку особистості формуються через подолання непереборного на сучасному етапі історії людської цивілізації феномену відчуженості, рівноцінного суспільному «розмагнічуванню» індивідуальності. Як зауважує В. Ларцев, дія подібного феномену нагадує ланцюгову реакцію, коли продукт фізичної або інтелектуальної праці відбирається у неї, концентруючись у руках посередників, зайнятих присвоєнням, розподілом і перерозподілом матеріальних і духовних благ. Після цього виникає відчуженість особистості від суспільства, суспільства від біосфери, людини від людини. І для того, щоб цей процес не досяг критичного рівня, вирішальна роль належить інформації, насамперед соціальній, як найбільш узагальнюючій і загальнодоступній, на відміну від інформації технічної чи природничо-наукової.

Як зауважує американський соціолог і футуролог О. Тоффлер в основі інформаційного суспільства мають бути не координація форм власності, а прилучення до інтелектуальних технологій. Відповідно до цього головною цінністю стає інформація. А оскільки однією з характерних рис інформаційної технології є її здатність необмежено розширюватись, то завдяки такому способу функціонування інформація має можливість передаватися і поширюватися в різних комунікативних системах. Як зауважує А. Яровий, за словами відомого Б.Гейтса, керівника фірми «Microsoft», «майбутнє за інтелектуальними інформаційними технологіями та системами, які сприймають і розуміють людську мову, друковані та рукописні тексти, обробляють і розуміють різноманітні зображення, креслення, сприймають просторові та звукові сцени» [14, с.143].

Хоча не можна не погодитися з тим, що «інноваційні технології дійсно відіграють важливу роль у примноженні знань, однак, з іншого боку, вони абсолютно безсилі у примноженні розуму, який можна конструювати лише за взірцем людського» [6, с.136]. Що ж до свободи особистості, визнаної загальнолюдської цінності, то вона передбачає свободу іншої особистості. Спроба врівноважити історично виправдану, занепалу для міжособистісного спілкування свободу і свободу, яка надана інтенсивною інформатизацією і яка випереджає сприйняття соціальних і моральних норм, становить чималий ризик з погляду порушення прав особистості. Відповідно загострюється проблема особистісної культурної спроможності – наскільки індивід, кожна окрема людина володіє індивідуальною свободою, усвідомленням своїх власних можливостей щодо активного відповідального ставлення до об'єктивної ситуації у світі.

Тому для сучасного світу стає доволі важливим і актуальним саме завдання розвитку ідеї і практики творчої реалізації в сфері моралі і культури. Відмітимо, що творчість і новизна, характерні для людини, переважають усе те, чого вдалося досягти в розвитку комп'ютерних технологій, адже людський досвід володіє багатьма здатностями, які важко навіть відобразити у комп'ютерах. Як зауважує І.Девтеров, «творчість як основа будь-якої діяльності стає творчістю мережевою, люди навчилися «думати в комп'ютері», процеси мислення активізуються

автоматично з появою диспозиції «обличчя - дисплей» [5,11]. Можливо, системи штучного інтелекту навчаться краще сприймати і перевершувати різноманітні людські здатності у виконанні специфічних завдань, і це буде найефективнішою допомогою, але тільки за умови, що слід пам'ятати про обмеженості цих систем. Мозок уже недостатньо забезпечений інформацією для повноцінної роботи, якщо він не «підключений» до світової Мережі, до банків даних, що стали активним продовженням людської пам'яті, яка опосередковано бере участь у творчому процесі, у процесі прийняття рішень, у кожній мережевій або немережевій формі людської діяльності. Людина, включена у культуру, зауважує А. Бистрова, «найбільш повно несе в собі можливість координації своїх здібностей, задатків і інтересів з тим середовищем, у просторі і часі якого вона існує, діє, розвивається» [3,145].

Таким чином, розвиток загальнолюдської культури, нові інформаційно-технологічні особливості її розвитку вимагають формування творчої людини, професійного фахівця спроможного вирішувати проблеми, що виникають в ході особистісної самореалізації і суспільного прогресу в цілому. Адже в умовах, коли інноваційні технології завойовують все міцніші позиції в розвинутих суспільствах, проблема самовизначення людини, її самості, здатності до самостійного творення стає все більш актуальною. Тут йдеться не лише про її збереження, а й про можливість подальшого розвитку власної унікальної індивідуальності. А це, в свою чергу, вимагає вибору таких тенденцій розвитку сучасних інформаційних технологій, в яких пріоритетом були б загальнолюдські цінності, які не тільки змушують замислитися над метою людського життя, а потребують мудрості і чутливості, яка виходить за межі технологічних знань.

Список використаних джерел

1. Аббаньяно Н. Структура экзистенции. Введение в экзистенциализм. Позитивный экзистенциализм; [пер. с итал. А.Л. Зорина] / Н.Аббаньяно. – СПб.: «Алетейа», 1998. – 603с.
2. Арндт Х. Між минулим і майбутнім [пер. з англ.. Вілен Черняк] / Х. Арндт. – К.: Дух і Літера, 2002. – 321с.
3. Быстрова А.Н. Универсум культуры и универсальность человека / А.Н.Быстрова // Философские науки. – 2005. № 7. – М.: Гуманитарий. – С.133-145.
4. Громыко Н.В. Новые информационные технологии и судьба рациональности в современной культуре (Материалы «Круглого стола») / Н.В. Громыко // Вопросы философии. – 2003. - № 12. – С. 3-52.
5. Девтеров І.В. Вплив світової культури на формування Internet-контенту / І.В.Девтеров // Вісник НТУУ: Філософія. Психологія. Педагогіка. – К., 2002. – Вип.2. – С. 7-14.
6. Егоров В.С. Философия открытого мира: [монография] / Виктор Серафимович Егоров. - М.: Моск. Психолого-социальный ин-т: Воронеж. изд-во НПО «МОДЭК», 2002. – 320с.
7. Еріксен Т.Г. Тиранія моменту: швидкий і повільний час в інформаційну добу [пер. з англ. Віктор Дмитрук]: [монографія] / Томас Гілланд Еріксен. – Львів: Кальварія, 2004. – 196с.

8. Іванов В. Комп'ютерні мас-медіа на межі століть / В.Іванов // Актуальні питання масової комунікації. – 2002. – Вип. 3. – С. 41- 46.
9. Колесник О.С. Інтернет та «містична співпричетність»: структура хаосу / О.С.Колесник // Збірник наукових статей: Людина і культура в умовах глобалізації. – К.: ПАРАПАН, 2003. – 400с.
- 10.Лосева О.А. Социальная детерминация исследований языкового общества в XX-XXI вв.: / И.А. Новикова // Вестник Российского философского общества. – 2006. – 1 (37) – С. 153-156.
- 11.Луцькянец В.С. Глобалізація. Технонаука. «Зловеще изменение мира» / В.С.Луцькянец // Збірник наукових статей. Людина і культура в умовах глобалізації. – К.: ПАРАПАН, 2003. – 400с.
- 12.Миронов А.В. Техноэтика: ответ на актуальные проблемы перехода к устойчивому развитию / А.В. Миронов // Вестн. Моск. ун-та. Сер.7. Философия. – 2004. - № 3. – С. 3-13.
- 13.Попов В. Технократичні орієнтації ХХ сторіччя / В. Попов // Філософська думка. – 2006. – № 2. – С. 35-50.
- 14.Этические проблемы компьютеризации. Реферативный сборник: [монография] / [под ред. В.А. Виноградова, А.Н. Авдулова, В.П. Зинченко и др.]. – М., 1990. – 156с.

Анотація

Проаналізовано вплив інформаційної діяльності на формування ціннісних орієнтацій нафтогазових кадрів. Окреслено основні шляхи взаємодії людина-інформація-людина і прогнозовано розвиток сучасних комунікацій.

Ключові слова: мораль, ціннісні орієнтації, інформаційні технології, інформаційна діяльність

Abstract

The influence of information on the formation of value orientations gas rate. The basic ways of human interaction-information-person and predictable development of modern communications.

Keywords: morality, values, information technology, information activities

УДК 316

Б. П. П'ятничко
(*м. Івано-Франківськ*)

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ – СУТТЄВА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Початок ХХІ ст. характеризується тотальною глобалізацією усього суспільства, якому притаманна всеохоплююча взаємодія як окремих особистостей, так і цілих цивілізацій. В основі цих відносин знаходиться, передусім, міжкультурна комунікація. Основною ж передумовою цього процесу є нагальна потреба в культурному порозумінні, прагнення пізнати духовний світ один одного.